

**לפני עיוור באיסורי דרבנן
(איסור דרבנן - איסור גברא או איסור חפצא)**

ד"ר אבי וינרוט, עו"ד

לעילוי נשמת:

אבי מורי ה"ה משה אהרן ב"ר מרדכי אליעזר וינרוט ז"ל

נ.ל.ב.ע. כי בכסלו תשע"א

אמי מורתני, ה"ה דר׳ יצחק ב"ר אריה וינרוט (לבית אפסרנט) ע"ה

נ.ל.ב.ע. י' באדר תשע"ג

חמותי, ה"ה נעכה (נלי) בת ר' מנחם הלוי שטרנטל (לבית שיף) ע"ה

נ.ל.ב.ע. ה' בשבט תשע"ג

ת.נ.צ.ב.ה

מנחת חינוך פרשת קדושים מצוה רלב

להושיט לו ובא ישראל אחר והושיט לו עובר על לפ"ע אף דהיה יכול להיות ע"י חבירו מ"מ היה השני עובר על לפ"ע ע"כ ג"כ הוא עובר רק אם היה עכו"ם מושיט לו או היה יכול ליקח בעצמו א"ע הישראל והדברים ברורים וה"ר לד' ע"ש. וגם מדברי התוס' חגיגה גבי הדין דאסור ללמוד תורה לנכרי משום לא עשה כן לכל גוי הקשו דתפ"ל משום לפ"ע דעכו"ם הלומד תורה חייב מיתה כמבואר בסנהדרין ותי' דמירי דיש נכרי אחר ללמדו ולא תי' דיש ישראל אחר אע"כ דאם יש ישראל אחר חייב עי"ש. ובהיותי בזה תמוהין ד' הר"מ שלא ראיתי שיביא דין דאסור ללמוד תור' לעכו"ם משום מגיד דבריו ליעקב וד"ז אין חולק שם ואפשר הר"מ לשיטתו שאינו מביא ד"ז דדוקא בתרי עברי דנהרא א"כ אפי' יכול ליקח מעצמו עובר ג"כ אלפ"ע א"כ אפי' יש עכו"ם אחר ללמדו מ"מ אסור משום לפ"ע ע"כ א"צ להר"מ להביאו דסמך אמ"ש בה' רוצח דאסור להכשיל ובה' מלכים כ' דב"נ שלמד תורה ח"מ ממילא משתמע דאסור ללמדו משום לפ"ע. ועל ק' התוס' ל"ל טעמא דמגיד דבריו והלא בלא"ה אסור משום לפ"ע ע' בט"א להגאון ש"א לפי המ"ד דב"נ הלומד תורה חייב משום גזל דמורשה קהלת יעקב עי"ש בסנהדרין א"כ ישראל הלומד תורה עמו הוי כמי שנותן לו מתנה ושרי אי לאו משום מגיד דבריו ליעקב. וער"מ פ"י דמלכים נראה מדבריו דעכו"ם הלומד תורה אינו רק איסור דרבנן דקראי אסמכתא ניהו א"כ בכל גווי אסור ובפרט דד"ז דרשינן מקרא הו"ל להר"מ ז"ל להביאו וצ"ע. אך גוף הדבר תמוה דהר"מ ז"ל לא יחלוק דדוקא בקאי בתרי עברי דנהרא והוא ש"ס מפורש וצ"ע. ועפר"ח יו"ד סי' ס"ד הביא בשם אמונת שמואל דא"ע בל"ע כ"ה דשרי לדידיה וכבר השיגו עליו האחרונים ופלפלו בזה. אך מדהתו"ס חגיגה שהבאתי במ"ש דהלומד תורה לעכו"ם חייב משום לפ"ע מפורש דלא כדבריו דאף שלדידי' מותר וחיובא ליכא מ"מ עובר על שלומד עם העכו"ם ויש בזה פלפולים רבים:

+/קומץ המנחה/ נסתפקתי אם מוכר לו דבר האסור לו מדרבנן אם עובר על לפני עור דאורייתא דהא מכשיל ליה, ואפילו עצה רעה אם נותן לו עובר על לפני עור, או דילמא כיון דמן התורה הוא מותר ורק מדרבנן אסור לא עבר מדאורייתא, ואחר זה מצאתי בתוס' בע"ז כ"ב ע"א ד"ה תיפוק ליה, מבואר להדיא דאף באיסור דרבנן עובר על לפני עור דאורייתא, עי"ש. ועיין תוס' חגיגה י"ח ע"א בד"ה חולו של מועד, בסוף הדיבור הקשו הא מלאכת חול המועד איסור דרבנן הוא, והא אמרינן בע"ז שם תיפוק ליה דעובר על לפני עור, ותירצו משום סמך פשטיה דקרא הוי וכו', מבואר בדבריהם דעל איסור דרבנן אינו עובר על לפני עור, וצ"ע. וגוף הדבר אינו מובן כלל, וכי גרע מכשיל חבירו באיסור דרבנן ממשיאו עצה שאינה הוגנת לו במילי דעלמא דעובר על לאו מן התורה כמבואר בש"ס [ע"ז ט"ו ע"ב] ובר"מ פ"ב מרוצח הי"ד ובעזרת הש"י אשנה פרק זה, וצ"ע. וגם לדעת התוס' בחגיגה י"ג ע"א ד"ה אין, אף דבר שהוא מדרבנן רק יש אסמכתא חזקה עוברים מן התורה על לפני עור, וצ"ע מה חילוק, אם התורה ציונה דוקא על איסור דאורייתא א"כ לא יעבור אפילו על אסמכתא, ואי לאו דוקא א"כ גם באיסור דרבנן מכשילו, וחומר בדברי סופרים וכו', וצ"ע. ועיין ביו"ד סי' ק"ס ס"א שמביא שם הרמ"א בשם הרבה ראשונים דבאבק ריבית שהוא מדרבנן אין איסור על הלוח הנותן רק משום לפני עור, נראה דאלפני עור עובר [מן התורה]. ועיין במשנה למלך פ"ד ממלוה ולוה ה"ב בפסקא המתחלת כתב הרשב"א וכו', נראה קצת מדבריו דאיסור לפני עור הוא ג"כ מדרבנן באיסור דרבנן, ולדידי צ"ע דלא גרע ממשיאו עצה שאינה הוגנת לו דעובר מן התורה, אך לפי זה קשה מרב עיליש [ב"מ ס"ח ע"ב] עי"ש, ובעזרהש"ת אשנה פרק זה הש"י יעזור לי+.

(ד) והוא כעובר כו'. ואין לוקין עמ"ל פ"ג ממלוה באריכות לענין ריבית. והנה מד' הרהמ"ח וכן מד' הר"מ נראה דפסוק הזה דלפ"ע יצא לגמרי מפשוטו דאם נתן מכשול ממש אבן לפני עור אינו עובר כנראה מדברי הרב בתחלת דבריו וכן ממה שכתב שאב"מ ואם זה ג"כ נכלל בלאו הוי יש בו מעשה ואי

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

אשר יצא לנו לכתוב

- (א) לא תגנובו מה תלמוד לומר לפי שנאמר גניבה שנים ישלם, למדנו עונש אזהרה מנין תלמוד לומר לא תגנובו.
- (ב) לא תגנובו על מנת למקט, לא תגנובו על מנת לשלם תשלומי כפל, ולא על מנת לשלם תשלומי ארבעה וחמשה, בן בג בג אומר לא תגנובו את שלך מאחר הגנב שלא תראה גונב.
- (ג) לא תכחשו מה תלמוד לומר לפי שנאמר וכחש בה למדנו עונש, אזהרה מנין תלמוד לומר ולא תשקרו.
- (ד) איש בעמיתו אין לי אלא איש באיש, איש באשה מנין, תלמוד לומר בעמיתו מכל מקום.
- (ה) לא תגנובו לא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו ולא תשבועו בשמי לשקר, הא אם גנבת סופך לכחש סופך לשקר סופך להישבע בשמי לשקר.
- (ו) לא תשבועו בשמי לשקר מה תלמוד לומר לפי שנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא שיכול אין לי חייבים אלא על שם המיוחד בלבד, מנין לרבות את כל הכינויים תלמוד לומר בשמי כל שם שיש לי.
- (ז) וחללת את שם ה' אלהיך, מלמד ששבעת שוא חילול השם, ד"א וחללת, נעשה אתה חולים לחיה ולבהמה.
- (ח) וכן הוא אומר על כן אלה אכלה ארץ ויאשמו יושבי בה על כן חרו יושבי ארץ ונשאר אנוש מזער.
- (ט) לא תעשוק את רעך, יכול אפילו אמר איש פלוני גבור הוא והוא אינו גבור איש פלוני חכם והוא אינו חכם איש פלוני עשיר והוא אינו עשיר תלמוד לומר לא תגזל, מה הגזל מיוחד שהוא של ממון אף עושק דבר של ממון, ואיזה זה הכובש שכר שכיר, לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר, אין לי אלא שכר האדם שכר הבהמה והכלים מנין, שכר הקרקעות מנין, תלמוד לומר לא תלין פעולת כל דבר.
- (י) עד בוקר אינו עובר עליו אלא עד בוקר הראשון יכול אפילו לא בא ולא תבעו תלמוד לומר אתך, לא אמרתי אלא שלא ילין אתך לרצונך.
- (יא) יכול אפילו המחיה אצל החנוני ואצל השולחני יהי עובר עליו, תלמוד לומר אתך לא ילין אתך לרצונך.
- (יב) לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר אין לי אלא שכיר יום שהוא גובה כל הלילה, שכיר הלילה שגובה כל היום מנין תלמוד לומר ביומו תתן שכרו.
- (יג) לא תקלל חרש אין לי אלא חרש, מנין לרבות כל אדם תלמוד לומר ונשיא בעמך לא תאור, אם כן למה נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא בחיים, יצא המת שאינו בחיים.
- (יד) ולפני עור לא תתן מכשול לפני סומא בדבר בא ואמר לך בת איש פלוני מה היא לכהונה אל תאמר לו כשירה והיא אינה אלא פסולה, היה נוטל ממך עצה, אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו, אל תאמר לו צא בהשכמה שיקפחוהו ליסטים, צא בצהרים בשביל שישתרב, אל תאמר לו מכור את שדך, וקח לך חמור, ואת עוקף עליו ונוטלה ממנו, שמא תאמר עצה טובה אני נותן לו והרי הדבר מסור ללב, שנאמר ויראת מאלהיך אני ה'.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

אזכרה: יש כנראה אצל - אביו
 יש עליו שמות משפחה
 ואביו נאמן = אט נשמור עליו שמות משפחה -
 -1-

ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה רצט

* והמצוה הרצ"ט היא שהזהירנו מהכשיל קצתנו את קצתנו בעצה והוא שאם ישאלך אדם עצה בדבר הוא נפתה בו ובאה האזהרה מלרמותו ומהכשילו אבל תיישירהו אל הדבר שתחשוב שהוא טוב וישר. והוא אמרו יתעלה (קדושים יט) ולפני עור לא תתן מכשול ולשון ספרא לפני סומא בדבר, היה נוטל ממך עצה אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו. ולא זו אמרו שהוא כולל גם כן מי שיעזור על עבירה או יסבב אותה כי הוא יביא האיש ההוא שעוורה תאותו עין שכלו וחזר עור ויפתהו ויעזרהו להשלים עבירתו או יכין לו סבת העבירה. ומאלו הפנים אמרו (ב"מ עה: ל" רלו - ז) במלוה ולוה בריבית ששניהם יחד עוברים משום ולפני עור לא תתן מכשול כי כל אחד מהם עזר חבירו והכין לו להשלים העבירה. ודברים רבים מאד מזה המין יאמרו בהם עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול. ופשטיה דקרא הוא במה שזכרנו תחלה:

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

הגאון הגדול רמב"ם - 1161
 אבן עזר - 1162, רמב"ם - 1163, רמב"ם - 1164

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יב

הלכה יד

כל שאסור למכור לגוי אסור למכור לישראל שהוא ליסטיס, מפני שנמצא מחזק ידי עובר עבירה ומכשילו, וכן כל המכשיל עור בדבר והשיאו עצה שאינה הוגנת או שחזק ידי עוברי עבירה שהוא עור * נאינו רואה דרך האמת מפני תאות לבו הרי זה עובר בלא תעשה שנ' ולפני עור לא תתן מכשול. הבא ליטול ממך עצה תן לו עצה ההוגנת לו.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שביעית פרק ה

* [ו] אמר ה' ולפני עור לא תתן מכשול, הכוונה בזה, שמי שעוורה אותו התאווה והדעות הרעות, אל תעזרהו על עורונו ותוסיף להתעותו. ולפיכך אסור לסייע לעבריינים בעשיית העבירות, ולא לגרום למה שיביאם לכך, אלא נעשה בהיפך.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

בענין גורם לעבירות נוספות

[בדברי החינוך]

1234567

זהו רק לאחר שעובר העבירה מה"ט חשיב נתינת מכשול לגבי פעמים הבאות.

אמנם ז"ע דעל הפעמים הבאות לא הוא נתן לפניו המכשולים. וז"ל דאילא הרבה מכשולים של עבירות והוא עשהו "עור" וע"י קן כל העבירות נעשות כמכשולים ועובר משום לפני עור. [ודומה לעושה איש פיקח שהולך על שפת הנהר עור, דע"י שעשהו עור שפת הנהר נעשה מכשול לפניו ויש לדון האם עובר משום לפני עור לא תתן מכשול, ומסתבר שעובר, וא"כ הכא נמי כאן עובר משום לפני עור].

אמנם אכתי ז"ע אמאי לא ביאר המכשול גם לגבי הפעם הראשונה, וז"ע. [והעירני הרה"ג ר' פנחס שוב שליט"א דאפשר דעל פעם זאת לא חשיב עור דמכיון דרובה צדק אצל על פעמים אחרות דגורם לו גוף הרצון דעבירה גוררת עבירה חשיב עור. שו"ר צקה"י ע"ז סי' ג' שכ"ב.]

כתב החינוך לא להכשיל בני ישראל לתת להם ענה רעה וכו' וזה הללו כולל כמו קן מי שיעזור עובר עבירה שהוא מביא אותו שיתפתה צולת זה לעבור פעמים אחרים עוד. ומזה הלד אמרו ז"ל במלוא ולוה צרצית ששניהם עוזרים צלפני עור וגו'.

ולא הצנתי כוונתו כמה שאסר להכשיל בעבירה משום שמביא אותו שיתפתה פעמים אחרים. וז"צ אמאי חשיב לפני עור כמה שמכשילו בעבירות אחרות איך זה נגרם ע"י מה שגרם לו את העבירה הזאת.

והנה ז"צ צגדר לפני עור במכשיל בעבירה דאמאי חשיב "עור". והרמז"ם (צמ' רל"ט) ביאר כי יביא האיש ההוא שעוורה תאותו עין שכלו וחזר עור ויפתהו ויעזרהו להשלים עבירתו. ומצואר דמאי דחשיב עור הוא מפני התגברות התאוה והוא עוורון עיני השכל.

ואפשר דמאחר דעבירה מטמטמת לבו של האדם מה"ט חשיב כעור, אמנם

במוזכר כלי מלחמה לעכו"ם

[בדברי החינוך]

אלא א"כ מוכרן כי היכי דמיגנו עלן, וכן אסור למוכרו לישראל המוכרו לגוי וכן לישראל ליסטים, ואסרו הכל משום לפני עור.

כ' החינוך (מ' רל"ב) וכן מה שאמרו זכרונם לצרכה (ע"ז ט"ו): שאסור למכור כל כלי מלחמה וכל דבר שיש בו נזק לרבים לגוים,

משפט האורים - ביאורים

אחר שכבר הותר, אם כן חשיב הנאה, ומכל מקום שייך קנס על שגרים צמוד לצטל האיסור, אך יש לספק אם עירצו ועדיין צעין דנראה ליכול לחזור הדמים וליקח חלקן מהמעורבות המותר דבשר וטריפה כשי מנייס דמי והמקח צטל, אך יש לספק אם המעורבות אסור להמוכר כיון שעל ידי גרממו שגרים צמוד נחצטל האיסור ומצטל איסור צמוד אסור להמצטל, או דגורס לא חשיב כמצטל איסור צמוד, ומסתבר לאיסור.

(א) ואין המוכר מחזיר לו כלום. (ב) צט"ך צורה דעה סימן קי"ט (ס"ק כ"ו) פסק דאפילו המותר משווי אין צריך להחזיר, עיין שם. ולכאורה אינו מוכן, כיון דהמקח צטל הוא כמזיק או כאוכל שלא צמקת ולמה יצטרך לשלם יותר משווי. ואפשר דאף

משפט הכהנים - חידושים

[ה] ואין המוכר מחזיר לו כלום. אפילו המותר משווי הטריפה, ועיין ביאורים (ס"ק ג') הטעם. [ו] כל איסור הנאה. ואפילו מכרה הלוקח לעכו"ם וקיבל דמים, מכל מקום צריך המוכר להחזיר לו כל הדמים. והטעם, כיון דאפילו צאיסור הנאה שאינו תופס מכרו הלוקחים בשר זה של טריפה לעובר בובבים, או שהאכילוהו לכלבים, יחשבו עם המבכ על דמי הטרפה, ויחזיר להם המבכ את המותר. ובן דין כל המוכר דבר שאיסור אכילתו מן התורה.

ג אבל המוכר לחבירו דבר שאיסור אכילתו מדברי סופרים, אם היו הפירות קיימים מחזיר הפירות ונוטל דמיו, ואם אכלם אבל, (א) [ה] ואין המוכר מחזיר לו כלום. הגם. מכר לו מצהמנה שלא נדקה כלאוי, היו לאיסור מדברי סופרים, שהרי הנדקה היא מדברי סופרים (ריב"ש סימן תש"ט).

ד [ו] כל איסורי הנאה, בין מדברי תורה בין מדברי סופרים, מחזיר את הדמים ואין בהם דין מכירה כלל.

דבאיסורי תורה אפילו אוכלן בשוגג צריך כפרה ומשונה להגין על היסורין, מכל מקום בדאיסור דרצנן אין צריך שום כפרה וכלילו לא עבר דמי. חדע, יהא (א) אמרינן בעירובין דף (מ"ו) [ס"ו] (ע"פ) דרצנן עבדין עובדא והדר מותבינן מיתובתא, ואילו היה נענש על השוגג היאך היה מניחין לו לעבור ולקבל עונש, אלא ודאי לאינו נענש כלל על השוגג דאיסור דרצנן והרי הוא להאוכל כלילו אכל כשריה,

יאר נתיב

כדי להוציא ממנו, דלענין ממון אוקמוהו ארין תורה. (ו) אמרינן בעירובין דף ס"ו (ע"ב) בדרבנן עבדין עובדא והדר מותבינן תיובתא. גמ': "ההוא ינוקא דאשתתף מממיה (שהיו רוצין למולו והסמו לו ממין מצערט ומשפכו היום. רש"י), אמר להו רבה ניימו ליה מממיה מגו ציהאי (מצימיה דרצה והלוינוק היה צדיק אחר צלותה

זה כדעת הרמב"ם (פ"ו מסנהדרין ה"א) וכו' דאפילו למאן דאין דינא דגרמי טעה דבצר משנה לאו כלום עביד וכו', ומה שהקשו המוס' פרק אחד דיני ממונות [ל"ג ע"א ד"ה השתא] ממראה דינר לשולמני דמחייב ר' מאיר פרק הגזול קמא, אע"ג דליכא למימר אילו היה קמן הוה הדר ומשלב, כבר הירצו המוס' פרק הגזול שם וכו' ולא דמי דבדינר כיון שהראהו לשולמני שוב לא היה לו להראותו לאחר, אבל הנשאל להכס אף על פי שאמר לו, לא היה לו לצעל הצית למהר להאכילה לנכדים או לערצט עם הטמאים.

עוד יש לתרץ לפי מה שהעליתי לקמן סי' ט"ו סעיף ו' (ס"ק י"ב), דגבי שולמני לא מחייב עד לחמר ליה חוי דעלך קא סמיכנא, או דמוכח מילתא דסמיך עליה, אם כן דוקא החס כיון דסמיך עליה ה"ל כסגר וקיבל לשלם, דאל"כ ה"ל אל תסמוך עליו, אבל הכא ה"ל דלציה אנטיה שהוא סובר להורוח איסור שלא יצוא מנשול, וכשיאמר אל תסמוך עלי, יפיר האיסור שלא

יפלא נתיב

והנה האחרונים הרבו לדון בחידושו זה של רבינו דהעובר על איסור דרבנן א"צ כפרה, והעירו מכמה מקומות דמוכח שאף איסור רבנן צריך כפרה. ונציין כמה מקורות. א' באר"ח סימן קצ"ד (סעיף א') נפסק דאם אכל דבר איסור אע"פ שאינו אסור אלא מדרבנן אין מברכין עליו לא בתחילה ולא כסוף, ובט"ו שם כתב דאם אכל בשוגג נתלקו הרמב"ם ותראב"ד אם יברך בסוף, דלדעת הרמב"ם לא יברך, ומוכח דאף אכילת שוגג בדרבנן הוי איסור. ב', באר"ח סימן של"ד (סעי' כ"ו) משמע דהמחלל שבת אף באיסור דרבנן צריך כפרה. יעו"ש. ג', ביו"ד סימן קכ"ג (סעי' כ"ו) דהשוותה יין נסך בשוגג צריך כפרה, ומשמע דאפי' חסם יינם. ודנו בענין זה המשפט שלום כאן, ובעיני יצחק (אה"ע"ו סימן ס"ו), ועוד הרבה ספרי אחרונים, ועי"ש עוד ראיות לכאן ולכאן. ועי"ו עוד באור שמה (פי"א מגירושין) שכתב גם הוא להוכיח דצריך כפרה אף על איסור דרבנן. אמנם כברי תואר (סימן קי"ט ס"ק י"ז) מוכח כדברי רבינו. יעו"ש.

אין לקונסו כלל, כיון דהלוקח שמבטל הוא שוגג הוה כלא עשה איסור כלל כיון דלא היה כוונתו לבטל, ובכי האי גוונא שרי אפי' לכתחילה בכמה חובתי, והוה כהאכילו לכלבים דלא נעשה איסור דליכא קנסא. עכ"ד. ועי"ש שכתב חילוק אחר באופן שהמוכר הוא שוגג דקנסא לא שייך היכא דהוה שוגג, ועי"ש עוד.

איסור דרבנן בשוגג אי צריך כפרה

ב. באיסור דרבנן א"צ שום כפרה. ביאור הדברים כמ"ש בשערי יושר (שע"א פרק י') "דבאיסור תורה נתהפך הדבר באמת לדבר שאינו ראוי, אבל איסורי הנאה דרבנן לא אבדו באמת איכות חשמיש הראוי לאדם, אלא שהאדם מתירא ליהנות ממנו, שמצות הלאו דלא חסור מפחידו שלא להנות ממנו, וכל שהחפץ ראוי להנאת אדם אלא שהאדם מחמת פחד מונע עצמו מליהנות מן החפץ אין החפץ בטל מאיכותו וחשוב ממנו גמור מן התורה, ושאינו לאו דלא חסור מלאו דלא יאכל, דבלאו דלא חסור אינו מוזהר מן התורה על האכילה ממש אלא שישמע לקול חכמים, ולפ"ז החפץ ראוי לאכילה, ואף דאם יאכל ויעבור על לא חסור ג"כ עושה רעה לעצמו, אבל אין זה חיסרון באכילה עצמה". עי"ש. וכ"כ עוד אחרונים.

ג. דהא אמרי' בעירובין וכו'. המשפט שלום כתב לדחות ראוי זו ע"פ מש"כ הרדב"ז (ח"ד סימן י"ט) דהיינו דוקא כשהורב יודע בבירור הדין שמותר לו לעשות אע"פ שתלמיד הקשה לו תיובתא, אבל לא כשמסתפק, יעו"ש. וכ"כ העיני יצחק שם.

משפט הכהנים - חידושים

רדה [א] אם יודע במיב משא ומתן. הטעם משום כדי חייו, ומכל מקום יכול למכור אף צימר מכדי חייו משום דלא פלוג רבנן (פמ"ע ס"ק א').

[ב] לאחד עשרה ב"ש שאינו שומה. לריך עיון שלא כתב זה צטט יש אומרים, דהא המחצר כתב עד שיגדל אם יודע, משמע כל זמן שלא הציא שמי שערות לריך צדיקה (פמ"ע ס"ק ג'). ואם גדול נתן מתנה לקטן קודם שהגיע לעונת הפעוטות ויכה לו על ידי אחר ולא פירש אימת יתונה לו, ואז אם האחר מסרו לקטן אחר שהגיע לזמן שיהיה מקמו וממנו קיימת, פטור האחר אף אם נאצד ביד הקטן, אצל מסרו לו קודם לכן חייב האחר (ע"ס ס"ק ד'). [ועיין ציאורים (ס"ק א') דאם מסר לקטן דבר של אחרים, אף אם הגיע לעונת הפעוטות מכל מקום חייב לשלם צנאצד ממנו, עיין ע"ס הטעם].

[ג] ומתנתו קיימת. דמתנה דמי למכר, דאי לאו דעביד ליה נייסא נפשיה לא היה נותן לו מתנה וכלל כדי חייו הוא (פמ"ע ס"ק ה').

משפט האורים - ביאורים

והרי נהנה כמו מן הכסירה, ומשום הכי לריך לשלם כל דמי הנאחז (כמו צוה נהנה זה חסר מועט, דכללל הוא לריך לשלם כפי מה שנהנה, (מ"ה שאין כן באיסור לאורייתא שמקבל עונש על השוגג וחסרונו גדול מהנאחז).

רלה (א) במיב משא ומתן. עיין פמ"ע ס"ק ד' צהג"ה, שמוכח מדצרוו צאחד שזכה על ידי אחר מתנה להקטן ומסרו האחר להקטן אחר שהגיע לפעוטות שמקחן מקח, שפטור האחר כשנאצד מהקטן. ונראה להיין דוקא צנהאי גונא שהספן הנאצד של הקטן, וכיון דחכמים תיקנו שיהיה מתנתו ומחילתו קיים מכל שכן פרעון לידו, אצל של אחרים כשמסרו לקטן, אף דכל המפקיד על דעת אשמו וצניו הוא מפקיד (צנא מיעיא ל"ו ע"א), מכל מקום כשמסר לקטן חייב (כדמוכח פסימן קפ"ח (פעי"ג)).

(ב) במקום שעישו שלא בהוגן. נראה דדין זה אינו רק בקטן שהקנין דרבנן לא הוא רק משום כדי חייו, ולא תיקנו שיהיה עצמו צדצר האיסור, אצל צגדול מהכי קנין דרבנן או קדושין דרבנן כגון בקטנה אפילו במקום איסור,

סימן רלה

קמן וחרש ושומה ושכור מתי מוכר במטלטלין, והקונה בשבת וביו"ט וכו' כ"ח סעיפים

א קמן עד שש שנים, אין הקנייתו לאחריים בלום. ומשש שנים עד שיגדיל, [א] אם יודע (ב) במיב משא ומתן (דהיינו צדקוהו ומצלוהו שידוע, [ב] ולאחר עשרה כל שאינו שומה) (פ"ה), מקחו מקח וממכרו ממכר [ג] ומתנתו קיימת, בין בדבר מרובה בין בדבר מועט, בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע, ודבר זה מתקנת חכמים, וחבל במטלטליים. (ויש אומרים הואיל ואינו רק מכה חקנת חכמים, אם כן [ב] נמקום שעשו שלא

אייר נתיב

כל הנאחז, וה"ל אף שלא נחסר המוכר רק מעט שהיה דצר המותר צהנאה, מכל מקום משלם לו הכל.

(ח) מה שאין כן באיסור דאורייתא שמקבל עונש על השוגג וחסרונו גדול מהנאחז. ואפשר שזה כוונת הסמ"ע צטעס השני שבי צנאיסור לאורייתא לא מיתצב הנאה, משא"כ צנאיסור דרבנן, ולכן אינו מחויר לו המוכר הממון ציומר משוויו.

(א) ברמובח בסימן קפ"ח (פעי"ג ב'). ז"ל המתצר: "אצל מי שאינם בני דעת, והם מרש שומה וקטן, אינם נעשים שלמים, ולא עושים שליח, אחר הקטן ואחר הקטנה. לפיכך השולח צנו קטן אצל החנוני, ונתן צידו פוגדיון שהוא שני איסרין ונתנו לחנוני) ומדד לו צנאיסר שמן ונתן לו את האיסור ואצד את השמן ואת האיסור, החנוני חייב לשלם, שלא שלמו

יפ"לם נתיב

אלא שוה פרוטה [אולם באבני החושן הביא דמהרי"ט אלגוי בכבורוח ג"כ חולק על רבינו, דאי אפשר שישלם על ההנאה יותר מכפי שויו בשוק, וכמש"כ הדברי חיים, וגם המהנה אפרים (אונאה סימן כ"ו) כתב דאינו משלם כמו שנהנה, דכיון דזה הוי מקח טעות הרי זה לא מתחייב אלא ברמים שהיה שוה ולא יותר].

וע"ז בשערי יוסף שם שכתב דמלשון תרמב"ם מוכח דלא רק מדין נהנה צריך לשלם, אלא דאין כאן ביטול מקח כלל, דכיון שהבעלים לא נתודעו אלא לאחר האכילה אין כאן שום קפיידא דהא אכלו דבר היתר, ומ"מ באיסורי הנאה א"צ לשלם כיון שהמוכר לא נתחסר כלום. יעו"ש שהביא סימוכין לדבריו.

ומסיק שם חידוש להלכה, דלפי דעת הפוסקים דס"ל דהמקדש באיסורי הנאה דרבנן מקודשת (ראה אה"צ סימן כ"ח סעי' כ"א) וחזו"ל דס"ל דגם באיסורי הנאה דרבנן חסר קצת, וא"כ ה"ל אף באיסורי הנאה דרבנן ישלם כל הנאחז. ולפי"ז עכ"פ כשהמוכר מוחזק אין להוציא ממנו.

כמה חשש האוכל איסור דרבנן

ד. צריך לשלם כל דמי הנאחז כמו בזה נהנה וזה חסר מועט וכו'. בפשטות נראה כוונתו, דהן אמנם שהמקח בטל כיון דמכר לו מין אחר ממה שביקש, אבל צריך לשלם מדין נהנה, ולכן אם הוא רק איסור אכילה שהמוכר נתחסר מעט דהא היה מותר לו בהנאה, משלם לו כל הנאחז, כמו בזה נהנה וזה חסר מעט שמשלם כל הנאחז, אבל אם הוא איסור הנאה א"צ לשלם כלום, דאע"פ שהוא נהנה (והא א"צ כפורה באיסור דרבנן), מ"מ המוכר הא לא נתחסר כלום, והר"ל זה נהנה וזה לא חסר דפטור. ובשערי יוסף (שעו א' פ"ג) ביאר דאף דבעלמא היכא דמשלם מדין נהנה מנכה מעט משויו, זה רק היכא דלא קנה לאכילה אלא בע"כ באה הנאחז דאו משלם רק דמי בשר בזול, אבל היכא דקנה לאכילה משלם כל הפסיקה דהרי אכל ונהנה כמו מדבר כשר, ובהו מישב קושית הדבריי חיים שתמה איך יתכן שישלם זה הנהנה יותר מכל דמי החפץ, ובאמת לק"מ דנקטינן דנהנה משלם כל הנאחז אף שהבעלים לא נתחסרו

1234567

פרק י

כאס"ה
 דרבנן
 אין הדבר
 נהפך
 באמת
 לאינו ראוי
 אלא מצוה
 דלא תסור
 מפחידו
 שלא
 להנות
 אחר התפילה

ולפי המתבאר לעיל, נבין לחלק בין איסורי הנאה שאסורין מן התורה, לאיסורי הנאה מדרבנן. דאיסור תורה נתהפך הדבר באמת לדבר שאינו ראוי, אבל איסורי הנאה דרבנן לא אבדו באמת איכות תשמיש הראוי לאדם, אלא שהאדם מותרא להנות ממנו, שמצות הלאו דלא תסור מפחידו שלא להנות ממנו. וכל שהחפץ ראוי להנאת אדם אלא שהאדם מחמת פחד מונע עצמו מלהנות מן החפץ, אין החפץ בטל מאיכותו, וחשוב ממון גמור מן התורה¹. ואף דיש מקום לומר מה לי אזהרת לאו דלא יאכל מאזהרת לא תסור, אבל כבר בארנו לעיל בפ"ז², דשאני לאו דלא תסור מלאו דלא יאכל. דבלאו דלא תסור אינו מוזהר מן התורה על האכילה ממש, אלא שישמע לקול חכמים, ולפ"ז החפץ ראוי לאכילה. ואף דאם יאכל ויעבור על לא תסור גם כן עושה רעה לעצמו, אבל אין זה חסרון באכילה עצמה. וכעין שכתבו התוס' עבודה זרה דף י"ב ע"ב ד"ה אלא בוורד סוף הדבור, דלמאן דאמר ריחא מילתא דחשיב כשתיה, ולא הוי כעין שתיה גסה דמזיק ליה חוזק היין כשנכנס בחוטמו, כיון דאם היה שותה היין עצמו לא היה מזיקו, עיי"ש³. היינו דחסרון הנאתו אינו בעצם השתיה, רק ע"י דבר אחר. ועפ"י דרך זה הא דאמר רב גידל אמר רבי חייא בר יוסף אמר רב המקדש משש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדניתא אין חוששין לקדושין⁴, אין הטעם משום דלא חשיב שוה כסף גם מן התורה. אלא דרבנן עשוהו כאילו היה איסורי הנאה מן התורה, דעשו חזוק לדבריהם כשל תורה. ומה שנוגע להיתר אשת איש לעלמא יש להם כח להפקיע ככל אפקעינהו לקדושין ע"י הפקר בית דין, או כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכדומה, כמו שמבואר בסוגיא דפרק האשה רבה⁵. אלא דיש מקומות דלא אלמוהו רבנן לתקנתם כשל תורה, דגם לפי תקנתם לא עשו שיהיה כשל תורה. ומדאמרין שם דלרבי שמעון דסבר המקדש בחולין שנשחטו בעזרה מקודשת, אלמא חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, הוכיחו התוס' ועוד הרבה ראשונים, דבדבר שאין עיקרו מן התורה לא אלמוהו חז"ל כשל תורה, היינו דגם מדבריהם לא חשיב כאיסורי הנאה של תורה. ונראה דכמו שחלקנו בשל תורה בין לאו דלא תסור ללאו דלא יאכל, כמו כן בדין דרבנן עצמו יש הבדל, דיש שעשו שיהיה נחשב הדבר כדבר האסור בעצם, ויש שעשו שיהיה נחשב כאיסור מצד אחר, דגזרו שלא יאכל ולא יהנה מחמת דבר אחר, ולא חזקו דבריהם להחשיב המאכל לדבר שאינו ראוי לאכילה. ובזה איכא חלוקי דעות בין עיקרו

1 ע"י בפ"ט (הערה 24), דכתבנו עפ"י כמה ראשונים דגם באיסור דרבנן י"ל דלא חשיב ממון מן התורה. אף דבאמת איסור הנאה דרבנן אינו משווה את החפצא כעפרא בעלמא, אלא הגברא מוזהר לא להנות מדרבנן.
 2 פ"ז (ד"ה ובהא).
 3 תוס' (עבודה זרה יב: ד"ה אלא בוורד): "הקשה ר"ת מ"ש מבת תיהא דאמרין לקמן פ"ב (סו) דשרי משום דריחא לאו מילתא היא וכלי אבל בת תיהא אע"ג זביין נסך מיירי דכעין איסור עבודת כוכבים החמירו בו התם ליכא הנאה כי אדרבה חוזק היין נכנס בחוטמו ומזיקו וטעם האוסר לאו משום הנאת הריח אלא משום דחשיב ליה כשתיה שהריח נכנס בגופו והוא חזק ביותר, ואפילו את"ל דשתיה גסה מותרת באיסור הנאה הכא כיון דאם היה שותה היין עצמו לא היתה לו שתייה גסה יש לאסור הריח הדומה לממש אע"פ שאינו נהנה".
 4 ע"י בפ"ט (ד"ה וע"כ).
 5 יבמות (צ:).
 6 ע"י בפ"ט (הערה 21).

א"י ס"א - גאון רבני תנאין
 וחי אלמלא בלתי ואלו ארבע בראשון - אל עניו ה' אלק איסור

סנה

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קצו סעיף א

<א> א {א} אכל (א) א [א] דבר איסור, {א} אף על פי שאינו אסור ב [א] אלא מדרבנן, א"י אין מזמנין עליו (ב) א' {ב} ג [ג] ואין מברכין עליו (ג) לא בתחלה (ד) ולא [א] בסוף.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

רמב"ם הלכות ברכות פרק א הלכה יט

כל האוכל דבר האסור בין בזדון בין בשגגה אינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף, כיצד הרי שאכל טבל של דבריהם או שאכל מעשר ראשון שלא נטלו תרומותיו או מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכתן אינו מברך, ואין צריך לומר אם אכל נבלות וטרפות או שתי יין נסך וכיוצא בו. +/השגת הראב"ד/ כל האוכל דבר האסור כו' עד לא בתחלה ולא בסוף עד סוף הפרק. כתב הראב"ד ז"ל /א"א/ טעה בזה טעות גדולה שלא אמרו שאין מברכין אלא שאין מזמנין עליהם לומר שאין להם חשיבות קביעות הואיל ואוכלין דבר האסור והוא כעין אכילת פירות שאין להם קבע לזימון אבל ברכה תחלה וסוף למה לא יברכו הואיל ונהנו עכ"ל. +

**** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן****

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שלד סעיף כו

(זז) ל יכול לומר (סח) בפני אינו יהודי: (סט) כג"ל כל המכבה אינו מפסיד; אף אם אינו מזומן כאן, יח) יכול לקרותו שיבא, אע"פ שודאי יכבה כשיבא. וכן כל כיוצא בזה (ע) בהיזק הבא פתאום, כגון אם נתרועעה חבית של יין, (עא) יכול לקרוא אינו יהודי אע"פ שודאי יתקננה כשיבא. הגה: וכל הדינים המזכירים בדיני הדליקה ה"מ בימיהם, אבל בזמן הזה שאנו שרויין בין עובדי כוכבים והיא חשש סכנת נפשות, כתבו הראשונים והאחרונים ז"ל שמותר לכבות דליקה בשבת (עב) משום דיש בה סכנת נפשות והזריז הרי זה משובח. ומ"מ הכל לפי הענין, דאם היו בטוחים ודאי שלא יהיה להם סכנה בדבר, אסור לכבות; אבל (עג) בחשש סכנת ספק (עד) מותר לכבות אפילו הדליקה בביתו של גוי, וכן נוהגין (תרומת הדשן סימן נ"ח והגהות אשירי פרק מי שהוציאוהו בשם א"ז); ודוקא לכבות הדליקה (עה) דהוי מלאכה (עו) לא שאינה צריכה לגופה, ויש סכנה אם לא יכבה, כד"ל אבל אסור לחלל שבת כדי להציל (ממון), לב ואם [כג] עבר וחילל (עז) לג צריך [כד] להתענות (עח) ארבעים יום שני וחמישי, ולא ישתה יין (עט) >> ולא יאכל בשר, ויתן במקום חטאת (פ) ל"ח פשיטים לצדקה; ואם ירצה לפדות התענית, יתן בעד כל יום (פא) שנים עשר פשיטים לצדקה (פסקי מהרא"י סימן ט' ס"ו). ועיין בטור י"ד מהלכות נדה סימן קפ"ה.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

(נא ק"ל)
אשר נובט במה - ולגן שנוי.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות יין נסך סימן קכג סעיף כו

מט נון > יח < דבש של ישמעאלים, נ נא אסור. הגה: מי ששתה יין נסך בשוגג, י"א שיתענה ה' ימים נגד ה' פעמים גפן שבחומש (ר"ל לבד משנה תורה), ויתכפר לו (תשובת הרא"ש).

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

מצד באסי פנימא לי סתם י"א - זכרון ענינו.

אך יש לחלק דכל מה דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון [ויש לכונן זה בדברי הירושלמי חלה פ"ב הלכה ג', ותיקן לאחרים דאינון אכלין ותליין ביה, אית תנא תני וכו' וקלקל לאחרים, דסברי מימר שהוא פטור והיא חייבת עיי"ש] אבל לא מחזור, ופוק חזי לרבינו בהלכות איסורי ביאה פ"א הי"ב, הבא על ערוה מן העריות כמתעסק, אף על פי שאין כונתו לכך חייב, וכן בחיבי לאוין ובשניות, דצ"ל מה שייך לחיבו, הלא אין כאן קרבן, ופירש מהן בכסף משנה ז"ל, וכן בחיבי לאוין עבר על לאו, כדין מי שלא התרו, שאף על פי שאינו לוקה הרי הוא חייב לשמים, וכן בשניות חייב לשמים, אף על פי שאין מענישין אותו בידי אדם, הרי דשוגג חייב לשמים, וצריך כפרה בשניות דהוי איסור דברי סופרים, ואי משום דשניא עריות שכן נהנה, הלא רבינו גבי מכירה באכל האיסור דדברי סופרים דנהנה כתב שמה שאכל אכל, ואינו מנכה לו מאומה, וע"כ דלאו משום הך טעמא הוא, ומכאן סתירה למה שדן בשו"ת רעק"א סימן ח' דמתעסק בשאר איסורים ג"כ עבירה הויא וצריך כפרה, דלפ"ז דברי רבינו מורים הפכו, שדוקא בעריות משום שנהנה אמר דחייב לשמים, הא מתעסק בחיבי לאוין ודברי סופרים דלאו עריות לא עבר עבירה כלל, ומוכח דמתעסק לא עבר מידי בשאר איסורים דלאו חלבים ועריות, יעו"ש ותבין. אבל דא מוכרח ג"כ דשוגג בדברי סופרים הוי עבירה וצריך כפרה, דאי לאו הכי אין סברא לחיבו משום שכן נהנה במתעסק, דלענין קרבן, דשוגג חייב, לכן מידי דהנאה, מתעסק דיליה הוי כשוגג בלא מתעסק בכל מילי הכי דלא נהנה, אבל אם תאמר דכל שוגג בדברי סופרים ליכא עבירה, תו אטו משום שנהנה תדין אותו כמזיד, זה לאו סברא, ומוכרח דשוגג בדברי סופרים עבר עבירה, ותו הוי שליחות בטעות, דאילו הוי ידעו דזה הגט נסדר בע"כ ודאי דלא הוי מזדקקי הסופר והעדים, ותו אין כאן וכתב ולא חתימת העדים, והוי גט פסול, וז"ב:

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

מב דאורייתא

איסורי גזרא וכנ"ל ולמטרת הכוונה הזאת שפיר שנה הזורע והחורש וכו' ולא הזריעה והחרישה ודו"ק:

וע"ע בש"ס שבת דקל"ז ע"א דקאמר ח"ל ר' חשי לר' כהנא רישא נמי ניתנה שבת לדחות אלל חנוקות דעלמא ומשני להאי גזרא מיהו לא חתיביב עכ"ל הגמ' וראוי להצין באיזה סגרא קמיסלגי וי"ל דפליגי בספק הג"ל אי מלאכות שבת חשיבי איסורי גזרא או איסורי חפלא דר' חשי ס"ל דמלאכות שבת האיסור הוא בעצמות המעשה וע"כ שפיר חשיב קולא צמילה מפאת מה שניתנה המעשה הזאת להעשות היום בחנוקות דעלמא כי כאשר דנין לענין איסור עצמיות המעשה אין לנו להצחין או מי הוא העושה אותה ואלל מי נעשית ושפיר האיסור אשר בעצמות המעשה קול אס ניתנה והותרה ואת המעשה להעשות היום והי' היתר הזה חשי בחנוקות דעלמא ור' כהנא ס"ל דמלאכות שבת אין האיסור בעצמות המעשה כלל והמעשה בלא"ה היתר הוא ורק שהאדם העושה הוא העובר וע"כ מגזרא לגזרא לא שייך לדון סגרא דמגו ולומר דמגו דהותר לאדם אחר האיסור אשר עליו ע"כ קיל גם לזה האיסור אשר על זה ודו"ק:

עוד האריכו האחרונים נספריהם בחידוש סגרא דכל איסורים דרבנן אך איסורי גזרא המה לא איסורי חפלא ודבריהם מפורסמים ועיין ברמז"ם ה' מעשר שני פ"ג הי"ג והי"ג ש"י ו"ל פירות מע"ש שנטמאו בירושלים ופדאן אס נטמאו בזולד הטומאה אסור להוציאן אלא יאכלו בפנים מפני שולד הטומאה מדבריהם ואס נטמאו באה"ט או שנטמאו בחוץ ואפי' צה"ט אעפ"י שנטמאו לירושלים הרי אלו נפדין ואכלין בכל מקום בד"א כשהכניסן ע"מ שלא תפסס המחינות אלל אס לא התנה הואיל ונכנס והרי הוא טהור מה"ט שאין ולד מטמא את המע"ש מה"ט כבר קלטוהו מחינות ואינו יולא עכ"ל

אתוון כלל י

כלל י

בו יבאר מהו איסור חפלא ומהו איסור גזרא: האחרונים ז"ל נספריהם האריכו בחידוש סגרא דכל איסורים זמניים כאיסור עשיית מלאכה בעצמות וי"ט וכדומה אך איסורי גזרא הן והמעשה בעצמותה מותרת ודייקו לה מירושלמי שבת פרק האורג דמחלק צין מנה גולה דאין יולא בה ידי חובתו לקורע בעצת דינא ידי קריעה וקאמר תמן (במנה גולה) הוא גופה עבירה צרם הכא (בקורע בעצת) איהו הוא דקעבר עכ"ל ולענ"ד"י דהש"ס דידן חולק על הכלל הזה דנש"ס צרכות דנ"ג ע"א איתא דנר שהדליקו עכו"ס בעצת אסור לצרך עליו צמוצי שבת מפני שלא שבת ממלאכת עבירה יעו"ש והשתא אי ניתנה דהמעשה בעצמותה מותרת במלאכת שבת ורק שהאדם הוא העובר א"כ אס העכו"ס שאינו מלווה על השבת עשה מלאכה בעצת שוב הוי היתר לגמרי מכל זל הן מפאת המעשה בעצמותה והן מפאת העושה וא"כ מדוע חשיב מלאכת עבירה ועל כרחק דהמעשה בעצמותה הוי איסור במלאכת שבת וע"כ עכו"ס שהדליק נר בעצת נהי שאין העכו"ס עובר עכ"ל ההדלקה בעצמותה הוי מעשה אסורה ומתועבת ושפיר חשיבא מלאכת עבירה:

וע"ע צה"ט שבת פ"ז מ"ג ד"ה הזורע ש"י וז"ל קנת תימא דאלישנא דאבות מלאכות ה"ל למיתני זריעה וכן כולם בלשון שם דבר ולא על שם העושה אותם עכ"ל כוונתו להקשות אהא דתנן צמתני' שם אבות מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש וכו' לפני הלשון אבות מלאכות ה"ל למיתני הזריעה והחרישה וכן כולם בלשון שם דבר ולא ה"ל למיתני הזורע והחורש וכו' ואולם אס נאמר כדעת האחרונים הנ"ל דמלאכת שבת הוי רק איסור גזרא א"כ י"ל דהתנא השמיענו זה צאמת דהזריעה והחרישה וכן כל המלאכות בעצמותם אינם אסורים רק שאדם הזורע והחורש כו' הוא העובר ושהם רק

קונטרס אחרון

(י') במנחות ר' א' פריך אברייחא דמן הבקר להוציא הטרפה דח"ל מאשר יעבור תחת השבט פרט לטרפה שאינה עוברת ומשני אי מהחם ה"א דוקא נטרפה ולבסוף הקדישה אבל הקדישה ולבסוף נטרפה לא וע"ש דף ה' ע"ב דמוקי ברייתא הנ"ל אליבא דר"ע וא"כ מבואר דגם לר"ע יש לחלק בין הפקעת כו':
(י"א) בכחכות ע' ב' דמדיר נשואה ממונות אין הנדר חל כיון דמשועבד לה ומדיר ארוסה וניסת אין הנדר נפקע [והערה זאת העיר גם אחי יצחק שי' לאוי"ט] מיהו י"ל דשינוייה קמא שם דלא בעי לשנויי הכי הוא באמת מהאי טעמא דס"ל דרנין הפקעת כו' ויש להסביר בזה שם מחלוקת רש"י ותוס' בפ"י השינוייה קמא לטעמייהו לפי מתלקותם ביבמות מ"ט ב' הנ"ל ואין להאריך:

ולכאורה הדברים מחוסרים טעם דממ"נ אי מהני טומאה דרבנן לשלא יקלטו המחילות לא ליבעי חנאי כלל ואי לא מהני א"כ גם חנאי ראוי שלא יועיל כמו שאינו מועיל חנאי בטוהור גמור אולם לדעת האחרונים הג"ל דכל דרבנן הוא אך אגבא לא אהפלא ניחא דשפיר בעי חנאי דרבנן כיון שהמעשר בעצמותו היחר ויש למחילות מה לקלוט ועכ"ל החנאי שהאדם מחנה שפיר מועיל כיון שהאדם יש לו מניעה אמיחה מדינא מלאכלו כיון שעליו מוטל האיסור דרבנן משא"כ בטומאה דאורייתא שהמעשר בעצמותו אסור ע"כ לא בעי חנאי כלל דכלא"ה אין למחילות מה לקלוט כלל כיון שהמעשר בעצמותו אסור ובטוהור גמור לא מהני חנאי של האדם דכיון דאין לו מניעה מן הדין מלאכול א"כ ה"ל מחנה עמש"כ משא"כ בטומאה דרבנן דהמעשר בעצמותו מותר ויש למחילות מה לקלוט ע"כ שפיר בעי חנאי ועכ"ל שפיר מועיל חנאי כיון שעל האדם מוטל האיסור דרבנן וא"כ החנאי שלו הוא כפי הדין ושפיר מהני ודו"ק.

וראיתי במדרש מנחומא נשא סי' כ"ט וז"ל ילמדנו רבינו נר חנוכה שהותר זה שמן ביום ראשון מהו להדליק זה בשני כך שנו רבותינו נ"ח שהותר זה שמן ביום ראשון מוסיף עליו כל שהוא ומדליקו ביום שני ואם הותר ביום שני מוסיף עליו ביום שלישי ומדליקו וכן נשאר הימים אבל הותר ביום שמיני עושה לו מדורה בפני עצמו למה כיון שהוקלה למנוה אסור להשתמש ממנו. לא יאמר אדם איני מקיים מצוות וקניס הואיל ואינן מה"ח אמר להם הקב"ה בני אין אתם ראין לומר כך אלא כל מה שגזרתי עליכם תהיו מקיימים שגא' ועשית עפ"י החורה אשר יורון למה שאף על דבריהם איני מסכים שגא' ותגור אומר ויקם לך כו' עכ"ל והנה מה שהקדים התנחומא להביא דין הקבלת נ"ח למה דהקב"ה מסכים על דברי חכמים הוא דבר מפליא דאיוה שייכות יש מזה לזה ואם רצה להביא איוה איסור דרבנן למען יאות להסמין עליו המאמר לא יאמר אדם איני מקיים מצוות וקניס וכו' א"כ מדוע נחר להביא דין זה דווקא ולא אחד משאר מיני דרבנן ותו דלא הי' לו להביא כלל דין פרטי מה כיון דקאי אכל מיני דרבנן בכלל והפליאה בדברי המדרש הג"ל גדולה ומצארת לעין כל רואה ונלענ"ד בזה עפ"י ספיקו של האחרונים הג"ל שנסתפקו לומר

דאע"ג דאיסורי תורה איסורי חפלא נינהו עכ"ל איסורים דרבנן היו רק איסורי גבא לאוד וזה צעבור שהחכמים לא היו נכחם להטיל איסור על החפץ המותר בעצם רק שיש להם כח לומר אל האדם שישמע דבריהם ואם איננו שומע לדברי חכמים ה"ו עברין ורשע אבל להשים איסור על עצמות החפץ דבר זה מסור רק אל השי"ח לבד לרחק ולקרוב החפצים בעצמותם כי לדי הארץ ומלוואה וכל החפצים שלו אולם אם נאמר כן ראוי שנאמר ג"כ דהא דק"ל דחפץ המוקלה למנוה אסור בהנאה יהי נוהג רק במנוה דאורייתא אבל לא במנוה דרבנן וזה שענין מוקלה מחמת מנוה הרי הוא רק צעבור שמכח היות החפץ חפץ של מנוה חלה עליו קדושה וע"כ הנחתו אסורה כי כיון הוא לקדושת החפץ שיהנה ממנו אדם וה"ו בעין הנחת הקדש שהיא אסורה והנה זה ימכן רק במנוה דאורייתא אבל במנוה דרבנן אם נאמר דאיסורים דרבנן לאו איסורי חפלא נינהו מפני שהחכמים אין נכחם למדש דבר בעצמות החפץ א"כ ה"ה להיפוך במנוה דרבנן יכולים החכמים רק לומר אל האדם שיעשה כך וכך והעובר ה"ו עברין ורשע אבל שיחול על החפץ בעצמותו שם חפץ של מנוה ומחול עליו קדושה מפאת היותו חפץ של מנוה זה לא יתכן במנוה דרבנן כיון שדבריהם אין להם מצוא בעצמות החפץ וא"כ ימלא דדין מוקלה מחמת מנוה לא שייך כי אם במנוה דאורייתא אבל לא במנוה דרבנן אמנם באמת גוף הספק הג"ל אי איסורים דרבנן איסורי חפלא נינהו אינו דאפי' נאמר דאין החכמים יכולים להטיל איסור על החפץ עכ"ל כיון שהקב"ה מסכים על דברי חכמים א"כ אחרי שאסרו חכמים את הדבר הנה הקב"ה מסכים על האיסור וא"כ שוב רצונו ית' שלא יאכל הדבר ההוא וא"כ כיון שהדבר ההוא מרומק מרצונו ית' אשר לו הארץ ומלוואה ממילא נעשה הדבר ההוא חפץ של איסור בעצמותו וממילא חל עליו תיעוב מפאת ריחוקו מקדושת רצון המקום ית' וה"ה להיפוך במנוה דרבנן אחרי שליוו חכמים לעשות כך וכך הנה הקב"ה מסכים על דבריהם וכיון שכן שוב המעשה הזאת נרצית מרצונו ית' ואז ממילא חל על החפץ קדושה כיון שהוקלה ונחייחד לעשות בו רצונו ית' כמו שחל על החפץ קדושה בהקלותו למנוה דאורייתא כי כיון שהוקלה הדבר לעשות בו רצון המקום ית' הנה נמקרב הדבר

לכא

אתון

כלל י

דאורייתא

מג

זוה אל קדושה רזונו ית' והקרוב אליו הוא הקדוש ממילא וע' בחולין ד"ס ע"א דקאמר בשעה שאמר הקב"ה למינהו צאילנות נשאו דשאים ק"ו בעצמן חס רזונו של הקב"ה בערובי'א למה אמר למינהו צאילנות וכו' מיד כל אחד ואחד (מן הדשאים) יאל למינו (צאילנות נאמר למינהו ען עושה פרי למינו אבל צורעים לא נאמר צאילנות למינהו אבל צאילנות נאמר ומזריע זרע למינהו) וכו' בעי רבינא הרכיב שני דשאים זה על גב זה מהו (שיחייב משום כלאים) כיון דלא כתב זהו למינהו (צאילנות) לא מיחייב או דילמא כיון דהסכים אידיהו כמאן דכתי' זהו למינהו דמיא עכסה"ג וברש"י ד"ה כיון דהסכים אידיהו כ' הקב"ה הסכים על ידם עכ"ל ומבואר בזה דכיון דהקב"ה הסכים על ידם ע"כ הו' כאלו כחוב צהדי'א למינהו א"כ גם דברי חכמים כיון שהקב"ה מסכים על דברי חכמים כמאן דכתי' צהדי'א דמיין ושבים להיות מצוה דאורייתא ושפיר יש להם מצוה בעצמות החפץ כאשר למצוות דאורייתא ודו"ק כי הערה חדשה ונכונה היא בעזה"י ומעשה שפיר הקדים התנחומא להבי'א דין הקצאת נ"ח דהו' רק מצוה דרבנן ואעפ"כ אמרי' צי' דין מוקצה מחמת מצוה ואם תשאל ע"ז איך שייך מוקצה מחמת מצוה במצוה דרבנן הא ענין מוקצה למצוה הוא רק צעבור חלות קדושה על עצמות החפץ וזה לא שייך במילי דרבנן שרק אל האדם נאמרים אבל אין להם מצוה בעצמות החפץ לזה אמר התנחומא ח"כ שאל תאמר כן כי הקב"ה מסכים על דברי חכמים ואת אשר ירחקו הנה הוא מרוחק באמת ממנו ית' ואת אשר יקרבו הוא הקרוב והקדוש בעצמותו ממנו ית' וככתי' צהדי'א דמיין מאחר שהקב"ה מסכים על דבריהם וכנ"ל וע"כ שפיר יש קדושה גם בחפץ המוקצה למצוה דרבנן ושפיר אסור צהגאה ודו"ק היטיב:

וע"ע צו"ד סי' פ"א בש"ך ס"ק כ"ו שכ' דאע"ג דבאיסור דרבנן אין מצוין להפריש את הקטן מ"מ ראוי להפרישו מפני שדבר האסור מטמטס את הלז ומוליד לו טבע רע צוקנותו עש"ה ומוכה גם מזה דאיסורים דרבנן ג"כ איסורי חפלא נינהו וע"כ מפאת היות המאכל איסור בעצמותו ע"כ הוא מטמטס את הלז ומוליד טבע רע אף שהקטן אינו מצוה עליו: עוד נלענ"ד להבי'א ראוי דאיסורים דרבנן

המה גם איסורי חפלא ויש כח לחכמים להשים איסור ופסול על עצמיות החפץ ושלל אל האדם לצד דבריהם נאמרים וזה צהגעת דברי החוספתא פסחים פרק רביעי שמבואר שם שאם חישב בשעת הקרבת הפסח לאכלו צוים ערב פסח אזי הפסח כשר ולא הו' פייגול עש"ה ולכאורה נריך להבין דמדוע שינה זה ממהשבת חוץ לזמנו דמפגלת הלל אכילת הפסח ערב פסח הוא ג"כ שלא בזמנו וכמבואר בפסחים דמ"א ע"ז דאסור לאכול הפסח מבעוד יום בלא הנא מכלל עשה דצליה ולא צוים עש"ה ונריך לחלק ולומר דרק במחשבת לאכלו חוץ לזמנו דאז הקרבן כבר נעשה נותר ונפסל בעצמותו הוא דהמחשבה מסגלת משא"כ במחשבת לאכול את הפסח מבעוד יום דאז נהי דלא הו' זמן אכילה ואיכא איסור עשה לאכלו אז וכנ"ל עכ"ל הפסח בעצמותו הרי כשר הוא גם אז דוודאי אין הפסח פסול מבעוד יום וצליה חוזר וכשר וכמוזן מסבירא ומו דש"ס ערוך הוא בפסחים דפ"ד ע"ז דאמר אהא דפליגי התם תנאי צהא דאין שצירת עטס נוהג בפסח פסול דחד יליף ל' מצו ככשר ולא בפסול ואידך מדכתי' צבית אחד יאכל ועטס לא חשברו צו ועל כן הראוי לאכילה יש צו משום שצירת עטס ושאין ראוי לאכילה אין צו משום שצירת עטס ופריך דמאי צינייהו ומשני דאיכא צינייהו שצירת העטס מבעוד יום דלמ"ד כשר האי נמי הא כשר הוא ולמ"ד ראוי לאכילה הא מבעוד יום אינו ראוי לאכילה עכ"ל הגמ' ומבואר בזה דנהי דמבעוד יום אינו ראוי לאכילה עכ"ל הפסח בעצמותו כשר גם מבעוד יום ואין עליו פסול בעצמותו ורק שהאדם הוא שמונע מלאוכלו או באיסור עשה הנ"ל וכנ"ל וע"כ שפיר אין מחשבת אכילתו בערב הפסח דומה למחשבת אכילתו חוץ לזמנו כיון דמחשבת אכילתו חוץ לזמנו המחשבה הוא לאכול דבר פסול משא"כ במחשבת אכילה בערב פסח דהפסח גופי' כשר והיא רק מחשבת אכילה אסורה ושלל כדנייה אבל אינה מחשבת אכילת דבר פסול ודו"ק היטיב:

והנה כי כן יש לנו להבי'א ראוי צרורה בעזה"י דאיסורים דרבנן איסורי חפלא נינהו וזה מדברי החוס' במנחות ד"כ ע"ז ד"ה נפסל שכתבו וז"ל ויש מפרשים דמה"ת אינו נפסל (אין דם קדשים נפסל) עד לאת הכוכבים אלא דרבנן עבדו הרחקה ופסלוהו מתחלת החמה